Jolsvai András

Szoba kiadó

33.

A Haggard-könyv megjelenése nemcsak azzal a következménnyel járt, hogy a terjesztők noteszába immár bekerült a Pagát Kiadó is, és a sarki holding elnök-vezérigazgatója megvehette végre első, jól megérdemelt Mercedesét, hanem azzal is, hogy a Damjanich utcát hirtelen ellepték a kéziratok.

E korszak kutatói csodálkozva konstatálták később, hogy a kommunizmus összeomlása után egyetlen olyan remekmű sem került elő, melyet a szerzője a megjelentetés esélye nélkül, az asztalfióknak írt anno. Hát miféle diktatúra az olyan, tették fel a kérdést, amely egyetlen jelentős művet sem hagyott kiadatlanul? Bizony, ez csak afféle slampos, kelet-európai diktatúra volt, ahol a cenzorok és a cenzúráltak kéz a kézben járták a csárdást meg a valcert, az előbbiek úgy tettek, mintha nem vennék észre, mit olvasnak, az utóbbiak meg úgy, mintha nem azt írták volna, amit. Évszázados hagyománya volt ennek a körjátéknak ezeken a tájakon, szabályai beivódtak az értelmiségi génekbe, ezért is tudott oly könnyen szerepet cserélni időnként a betyár és a perzekutor. Arról nem is beszélve, hogy a nyolcvanas évek második felében még ez a bőrkesztyűs vasmarok is műanyagmarokká változott – a határok napról napra tágultak, és még azelőtt eltűntek, mielőtt hivatalosan deklarálták volna eltűnésüket. Ezért nem került elő egyetlen, korábban írott remekmű sem kilencven után – sőt, súlyos küldetéstudattól átitatott íróink alól éppen ez a változás húzta ki végül a szőnyeget: nem csoda, hogy sokan felhagytak az írással, és bánatukban politikusnak álltak. Nem kellett sokat várni arra, hogy művészeti tájakon is felcsendüljön a „bezzeg a Kádár idejében jobb volt!" dallama, amit, különös módon, nemcsak a régi rendszer kegyeltjei, hanem szalonellenzéke is fújt: A Faczér elvtárs legalább törődött velünk, mondták, személyesen tiltott be minket, mert neki még volt minőségigénye! Bezzeg ezek a maiak, ezeknek fogalmuk sincs semmiről.

Igen ám, de attól, hogy remekirók fiókja néma maradt (ez direkt volt, csak mondom), mindenki másé kinyílt hírtelen. Mindenkinek akadt valami közölnivalója, emlékirata, memoárja, ifjúkori zsengéje, régóta dédelgetett terve. A miniszterelnök éppen akkor fogalmazta meg vágyát, hogy tizenötmillió magyar miniszterelnöke legyen: ez ugyan csak félbeszerbe sikerült neki, tizenötmillió magyar író miniszterelnöke azért lehetett.

Ettől kezdve Gyuri úr, a helyi postás a Damjanich utcába kezdte a kihordást, mert ott rögtön megszabadulhatott ekvipázsa felétől. Gondosan bekötött kéziratok, elsárgult, gyűrt papírlapok, kézzel írt kikszkrakszok, mindenféle akadt a küldemények között – és persze mértéktelen számú levél, melyben a szerző hosszan részletezi, miféle szerződési feltételeknek kellene megfelelnie a Pagátnak, hogy elnyerhesse a kiadói jogot egy kongeniális műre. Zátony Andrásnak reggelente egyre hosszabb időbe telt, hogy átrágja magát rajtuk.

És aztán ott voltak a látogatók. Akik fontosnak tartották, hogy személyesen keressék föl a kiadót, hogy kezet rázzanak a főszerkesztővel (csakis vele voltak hajlandóak szóba állni), röviden – nekik legalábbis rövidnek látszott – vázolták alkotásuk legfontosabb mondanivalóját, aztán átvételi elismervényt írattak alá, mielőtt kiengedték volna hónuk alól az irattartóba zárt művet, végül hosszú kézrázások után távoztak. Aztán másnap reggel, mielőtt az ember az első kávéját felhajthatta volna, már megcsörrenjen a telefon, és ők határozott hangon érdeklődjenek, hogy tetszett a munka, és mikor jelenik meg végre.

Zátony András azt tanulta az Ékezetnél, hogy az ember minden kéziratot lelkiismeretesen elolvas, azt is, amelyikről a második mondat után kiderül, hogy menthetetlen. Egyfelől azért, mert sosem lehet tudni: hátha középen van benne négy oldal, amin érdemes elgondolkodni. Vagy valami más érték lapul a sorok között. Egy elveszett oldal a Corvinákból, az életelixír receptje, a Morgen-sejtés megfejtése. Ki tudhatja? De azért is elolvasandó minden munka, mert ez egy különös, bizalmi viszony. Valaki ránk bízta legdrágább kincsét, melyen évekig, netán évtizedekig dolgozott, hát az a minimum, hogy gondosan járjunk el vele szemben. Zátony András ezt az elvet teljesen akceptálhatónak találta, és eddig egész szerkesztői pályája során így járt el. De most a kéziratok száma oly mértékben kezdte meghaladni a munkaórákét, hogy kénytelen volt bizonyos változtatásokat eszközölni. A változtatások abban álltak, hogy reggelente háromfelé osztotta a kéziratkupacot, a legnagyobb neki jutott, a középső Lőrincnek, a legkisebb Klárinak. A Sebeshegyi-házaspár szabódott erősen, ők ilyesmihez nem értenek, mondták, hogyan állapítsák meg, hogy valami értékes-e vagy sem, ők nem tanultak esztétikát, irodalmat is alig, egyszóval nemigen áll rá a szemük az ilyesmire, de Zátony András a kényszerhelyzet megkeményítette.

– Elolvasod, és annyit mondasz, tetszik vagy nem. A többit meg bízd rám!

Ebben maradtak. Eleinte voltak bizonyos torlódások, Klárinak otthon nemigen maradt ideje az olvasásra, Lőrinc meg – szokása szerint –

túlságosan komolyan vette a feladatát, mindent kijegyzetelt, mindennek utánanézett, mindent végiggondolt: hát úgy nemigen lehet haladni. De aztán csak belejöttek mindketten, Lőrinc ceruzával készített minden kéziratról egy összefoglalót, Klári meg csak mondott egy-két világos mondatot az általa olvasottról, tetszett, nem tetszett, ennyi volt a vége. Lőrinc időnként csóválta a fejét, hát ez bizony elég istentelen kézirat volt, az Úr bűnömül ne vegye, végül is ez a munkakörömhöz tartozik, majd meggyónom, ha itt lesz az ideje, de azért gyűrte az ipart, ahogy a felesége is, és mindkettejükön látszott, hogy megtiszteltetésnek tartják a dolgot. Íme, a főszerkesztő úr így ennyire megbízik bennük. Ez a tény, melyet a szükség hozott létre, komoly kovászul szolgált a kis közösség összecsiszolódásához.

Persze, ez semmit sem változtatott azon a tényen, hogy égen-földön nem találtak egy sikergyanús könyvet. Volt néhány viselhető, egy-két olyan is, melyet az Ékezetben simán kiadtak volna (kétszázötvenháromszáz könyv mellett elkerülhetetlen a középszer megjelenése: legalább lesz honnan kiragyogni a nagyoknak, mondták erre anno a Vörösmarty téren), de olyan, ami első látásra üzleti sikert is jelenthetne, egy sem akadt. Pedig az igény egyre sürgetőbben vetődött fel Pagát-szerte.

– A Sejk fia. – sóhajtott fel egy álmos délutánon Zátony András. – Nézzük meg, mit tudunk kihozni belőle.

Lőrincet elküldte az Ecserire, Klárit a Központi Antikváriumba, szerezzenek valahol egy példányt az utolsó magyar kiadásból, maga meg a lexikonok után nézett. Csupa megnyugtató adat, Hull, a szerző harminckilencben meghalt, jogdíj nincs, attól sem kell igazán tartani, hogy valaki megelőzné őket, A sejk fia a Lajos Ferin kívül manapság senkinek nem jutna eszébe, persze, majd ha kiadják, emlékeztetni kell az embereket nagyanyáik korára, hisz akkor mindenki ezt falta.

Erről persze eszébe jutott a nagyanyja. Egyébként se igen múlt el nap anélkül, tíz éve, hogy meghalt, de most is itt él benne, a szavai, a mozdulatai, az illatok a konyhájában, a keményített köténye, a birsalmaszagú kályhája, a felpolcolt párnák az ágyában, a mosolya: a nagyanyja feltételek nélkül imádta és kényeztette egyetlen unokáját, és csak azért nem fürösztötte tejben-vajban, mert tej és vaj, fájdalom, nemigen akadt egy kisnyugdíjas háztartásában a hatvanas években. Rió jól viselte ezt a bánásmódot, igyekezett a maga módján revanzsálni is (szépen evett, kihúzta magát, sálat kötött és színjeles tanuló volt), de persze pontosan tudta, hogy soha senki nem fogja már így szeretni őt. Ilyen parttalanul és kételyek nélkül.

A nagyanyja beszélt Riónak A sejk fiáról. Pontosabban a filmről, melyet ebből a könyvből készítettek Bánky Vilmával és Rudolph Valentinóval. Vagy tízszer látta, kívülről tudta minden kockáját majd fél évszázad után is. Rió nagyanyja a húszas évek elején volt fiatal lány, minden fontos, édes emléke oda kötötte. A ruhák, a dalok, a filmek, a nyarak és a gavallérok: ezekről mesélt a sparhelt mellett aztán az unokájának megállás nélkül. A Rudolph Valentinóba bele is szeretett egy kicsit, vallotta be, de ezzel az érzéssel igazán nem volt egyedül: osztozott benne két kontinens lánya, asszonya.

Vajon mit szólna most a nagyanyja, ha látná, mit botladozik itt, egy olyan világban, mely minden elemében idegen a számára? Mit szólna, mit szólna, mosolyodott el, azt szólná, hogy holnapra zsenge borsólevest főzök, Rió, teszek bele egy kis csirkeaprólékot, hadd legyen ereje, de te meg igazán elmehetnél már a fodrászhoz, édes fiacskám, a szemedbe lóg a hajad.

34.

Rozi, bár nem mutatta, elég rosszul viselte, hogy a kollegái – az egy Tarnai Márti kivételével – seperc alatt elengedték a kezét. Persze, megvan most a maguk baja, ezzel vigasztalta magát, na, meg azzal, hogy az ő szíve úgyis csordultig van az ő Gegéjével, nemigen akadna ott hely, idő másoknak.

Azért persze megörült, amikor egy délelőtt (szerencsére már túl volt az aznapi szerelmi telefonon) a Dévai kollegina kopogott be hozzá hívatlanul.

– Most megfogjuk az isten lábát! – mondta sokat sejtetően.

Mindenekelőtt persze a vodkásüveg nyakát fogták meg, kevertek hozzá egy kis paradicsomlevet, frissen őrölt bors került a tetejére, kényelmesen elhelyezkedtek egymással szemben két fotelban, és egy félórácskát elbloodymaryztek indulásnak. Dévai kollegina nagy híve volt az éhkoppra történő alkoholfogyasztásnak, jó gyomrot csinál, ezt tartotta, és minden nap fel is zárkózott az elméletéhez.

(Ha már így szóba hoztuk ezt a koktélt, mely igazán a hetvenes években jött divatba nálunk, elmesélek önöknek egy régi esetet, hátha nem lesz rá mód a későbbiekben. Nos, az történt, hogy amikor Zátony András belépett az Ékezetbe, bizonyos körök figyelmét hamar felkeltette. Bizonyos női körökét. És ez alól a Dévai kollegina sem volt kivétel. Elhatározta, hát, hogy, az ő kifejezésével élve, felpróbálja az új munkatársat, hátha kiderül, hogy jól áll neki. Így aztán egy szép tavaszi napon meghívta magukhoz

(magához, minthogy a férje ilyenkor dolgozott) Riót, hogy jobban megismerhessék egymást. Dévai kollegina a lehető legtesthezsimulóbb nadrágkosztümjét és legcsábosabb mosolyát öltötte föl, és bemelegítésül megkérdezte a férfit, volna-e kedve inni egy Bloody Maryt. Riónak volt kedve, noha fogalma sem volt, mi az. Amikor pedig kiderült, hogy egyszerű paradicsomlé – noha kicsit furcsa íze van –, háromszor is kért belőle, aztán még ott, a fonott kerti székben elaludt. Dévai kollegina el is határozta erősen, hogy legközelebb megfordítja a sorrendet, előbb a tettek mezejére lép, csak követőleg jöhet az ital. De aztán nem lett legközelebb, legalábbis ebben az értelemben nem. Dévai kollegina az a fajta nő volt, akinek bizonyos férfiak sosem tudnak ellenállni, de Zátony András a bizonyatlan férfiak közé tartozott, legalábbis ebben az értelemben. Így aztán, bár hosszú évekig ültek egymás mellett, nem lett viszonyuk, még futólag sem, de – talán éppen ezért – egészen jól összebarátkoztak az évek során. Dévai Kinga Riónak mesélte el először, hogy halálosan beleszeretett a teniszedzőjébe, és Rió is a szobatársának panaszolta el, amikor a felesége elhagyta.)

Amikor eléggé ellazultak ahhoz, hogy szembenézzenek az élet árnyékosabb oldalával, Dévai Kinga előhúzott a táskájából egy megtömött neszesszernek látszó tárgyat, ami ráadásul rózsaszínű volt, kitette a dohányzóasztal közepére, és csak annyit mondott.

– Happy life. Hallottál már róla?

Rozi sosem hallott még a Happy life-ról, Dévai kollegina tehát elmagyarázta neki, mi az. Egyfelől az egészséges, hosszú élet útja, másfelől a könnyű meggazdagodás szűnni nem akaró receptje. S miközben sorra elővette a neszesszerből a kenőcsöket, festékeket, pasztillákat és eszközöket, elmagyarázta, hogy a Happy life nem olyan humbug, mint a többi örökélet-recept, a Happy life az orvosilag bizonyítva van, sőt, sőt, orvosilag van létrejőve, mert Csang úr, a Happy life feltalálója és tulajdonosa kínai származású természetgyógyász, de a California Egyetem orvosi karán végzett, mégpedig kitüntetéssel. És a Happy life-ban, mely, s ezt nem lehet eléggé hangsúlyozni, nem csak afféle gyógyítás, hanem életszemlélet és világnézet, egyesítette az évezredes kínai tudást az évszázados európai természettudományos kultúrával. Aki a Happy life szerint él, aki a Happy life szereit használja, sose lesz beteg: de ha mégis, azonnal meg is gyógyul.

Dévai kollegina egészen kipirult a lendületes beszédtől, nagyon meg volt elégedve magával, de amikor felnézett, Rozi arcán a kételkedés jeleit vélte felfedezni. Elkomorult, és szinte rárivallt a házigazdájára.

– Hozz egy kést, de rögtön.

Rozi engedelmeskedett, Dévai Kinga pedig egyetlen határozott mozdulattal apró sebet ejtett a karján. Mint a vérszerződő vezérek, úgy. Rozinak elképedni sem volt ideje, a kolleganője máris felkapott egy apró tégelyt, egy csipetnyi krémet vett az ujjbegyére, végighúzta a seben, amely azonnal beforrni látszott.

– Na látod! – mondta Kinga elégedetten.

Aztán elmondta még, szabályos, kerek mondatokban (Rozinak az volt a benyomása, mintha betanulta volna), hogy a Happy life nemcsak arra való, hogy az ember örökké éljen, hanem arra is, hogy gondtalan jólétben éljen örökké. És ehhez nem kell más, mint hogy megfelelő számú új vásárlót szervezzen be az ember. (Maga alá, ahogy Kinga kifejezte magát. Rozi el is andalodott kissé a gondolatra, hogy milyen szívesen beszervezné most a Gegét, ha úgy alakulna.) Mert, ha az ember valakit beszervez, attól kezdve az az ő csoportjához tartozik, és mindannak, amit vásárol, bizonyos százalékát a felsőbb kapcsolata kapja. És ha majd ő is beszervez valakit, az is pénzt termel majd nekünk, és ahogy terjeszkedik a hálózat (network, mondta Kinga, Rozi még sosem hallotta ezt a szót), úgy lesz egyre jobb a felül lévőknek, úgy lesz egyre gazdagabb az ember. És eljön a pillanat, amikor nekünk már senkit nem kell beszerveznünk, mert a gépezet megy magától, és termeli az egyre több pénzt nekünk.

– Én máris többet keresek a Happy life-nál, mint az Ékezetnél! – húzta ki magát büszkén a látogató, és adu ászként még felsorolt néhány nevet a magyar társadalom krémjéből – színészeket, politikusokat, orvosokat – akik szintén részt vesznek a hálózatépítésben.

– Na?

Rozinak tetszettek a krémek, nem tetszett a körítés, de nem akarta kedvét szegni a Dévai kollegának. Végül is ez is csak egy munka, ha a szerek tényleg olyan jók, ahogy a Kinga állítja, morálisan is vállalható. Valamit most már tényleg csinálni kell.

Dévai Kinga látta, hogy győzött.

– Úgy kezdd, hogy összeírod mindazokat, akiket potenciális vevőknek gondolsz. Rokonokat, barátokat, kollegákat – bocs, volt kollegákat –, szomszédokat, bárkit. Aztán utazási tervet készítesz, kit mikor keresel fel. A telefonba ne áruld el, miért jelentkezel, sőt, az a legjobb, ha váratlanul állítasz be. Egy nap ne vállalj háromnál több lehetséges kuncsaftot, inkább azokat győzd meg alaposan, hogy aztán már neked dolgozzanak.

Már csak egy búcsúpohár volt hátra, meg az induló csomag megvétele (Rozi egyhavi fizetésébe került, s minden félretett pénzét felemésztette), és az asszony máris elmondhatta magáról, hogy kenyérkereső lett megint. Délután át is ugrott a Tarnai Mártihoz, vitte a pakkot,

de aztán olyan jól elbeszélgették az időt irodalomról, divatról meg a férfiakról, hogy Rozi szégyellt volna előhuzakodni ezekkel az üzleti dolgokkal.

– Majd holnap nekilátok! – határozta el hazafelé menet.

Varga László Béla este végighallgatta a felesége beszámolóját, aztán csak annyit mondott.

– Ez egy ócska pilótajáték. Addig működik, míg elég új jelentkezőt tudnak becsapni a fent levők. Aztán jól összedől. És szerintem büntetendő is. Habár manapság mindent szabad, nemigaz? – és úgy nézett végig a feleségén, hogy abban nemigen volt köszönet.